

Szabó Ildikó – Szinger Veronika

Kinek a feladata? Az osztálytermi olvasásfejlesztés kihívásai a pedagógusképzésben (Boronkai Dóra)

NEUMANN JÁNOS EGYETEM. KECSKEMÉT. 2020. 119+73 OLDAL

Lepd meg a tanárod – olvasd könyvet!

A szövegértő olvasást mint tantárgyközi kompetenciát bemutató hiánypótló kötet az EFOP-3.6.1-16-2016-00006 „A kutatási potenciál fejlesztése és bővítése a Neumann János Egyetemen” című pályázat támogatásával jelent meg az idei évben. A kötet szerzői oktatói és kutatói háttérrel, gyakorlati tapasztalattal egyaránt rendelkeznek a szövegértő olvasás fejlesztésének a lehetőségeiről. Írásukban emellett a pedagógusképzésben, a pedagógus-továbbképzésekben az utóbbi tíz évben szerzett ismereteiket és nemzetközi olvasásprojektek keretében megvalósult tanulmányutak tapasztalatait is felhasználják, mintegy szintetizálva a témával kapcsolatos legfontosabb tudnivalókat.

A könyv alap gondolata – ahogy az alcím is megfogalmazza – a szövegértő olvasás tantárgyközi vagy kereszt-kompetenciaként való értelmezésének az elterjesztése, illetve e folyamat lehetőségeinek és nehézségeinek a bemutatása a pedagógiai gyakorlatban. Az egyes fejezetekben a szerzők nemzetközi és hazai példákat hoznak arra, hogyan lehet és kell az olvasást az anyanyelvi és az irodalomórakon kívül egyéb tanórákon is fejleszteni. Az olvasás tantárgyak feletti kompetenciaként történő értelmezésének az alap gondolata, hogy a többi tanórán (például történelem, földrajz, matematika) is szövegekkel találkoznak a tanulók, ezek azonban más típusba tartoznak, mint a szépirodalmi szövegek (például ismeretterjesztő vagy dokumentumjellegű szövegek, szöveges feladatok, szóbeli utasítások), ezért más olvasási stratégiákkal értelmezhetők. E szövegek megértése a sikeres tanulás előfeltétele, ezért az egyéb tanórákon is elengedhetetlen a megfelelő olvasási stratégiák kialakítása.

A kötet első fejezete az ADORE (Adolescent Struggling Readers in European Countries) nemzetközi projekt bemutatását tartalmazza, amelynek célja az olvasási nehézséggel küzdő tizenévesek osztálytermi olvasásfejlesztésének a segítése hatékony módszerek, jó gyakorlatok gyűjtésével és közzétételével. Elsőként a támogató osztálytermi gyakorlat kialakításának a fontosságáról szól, amelynek elemei egyrészt az inspiráló környezet megteremtése, a támogató interakciók megtervezése, az értékelés átalakítása, másrészt a tanulók érdeklődéséhez igazított olvasmányok segítségével a szükséges kognitív és metakognitív olvasási stratégiák kialakítása. Az egyes szempontokat minden esetben a nemzetközi (például finn, svájci, észt, osztrák, norvég, olasz, belga) tanulmányutak jó gyakorlataiból származó példák magyarázzák, amelyek mellett, hogy nagyszerű ötleteket adnak a gyakorló pedagógusoknak (például tanulóműhely, könyvstand, szárítókötél), életszerűvé is teszik az elméleti ismereteket. A fejezet arra is kitér, hogy milyen iskolai, regionális és országos feltételek szükségesek ahhoz, hogy a bemutatott oktatási módszerek a gyakorlatban is megvalósulhassanak: például az olvasáskutatás eredményeinek beépítése a pedagógusképzésbe, a tanárok szakmai segítése, továbbképzése, az iskolák társadalmi támogatottsága, valamint a kellő jogi háttér és az anyagi források megléte a nehézséggel küzdő gyermekek támogatásához.

Ahogy az alcímbe olvashatjuk, a kötet a fenti célok megvalósításának nehézségeire is rávilágít. „Én történelmet tanítok, nem olvasást... A tanulók az olvasásórán tanuljanak meg olvasni. Nincs nekem arra

időm, hogy az én órámon tanítsam őket olvasni” – olvasható a szerzői bevezető első szakaszában. Az egyik nehézség ebben a szemléletben rejlik, a másik valóban az idő hiányában. De a még nagyobb gond az, hogy a nem anyanyelvet tanító pedagógusoknak nincs meg a kellő elméleti (például szövegtani) tudása, és a gyakorlati fejlesztés lehetőségei is hiányosak (feladattípusok, eszközök, módszerek, technikák stb.). A második fejezet éppen ezért az össztantárgyi olvasásfejlesztés szemléletének hazai kezdeményeire helyezi a hangsúlyt. Az előzmények között helyet kap több, a témában rendezett konferencia és kötete, egy feladatgyűjtemény, néhány könyvtárpedagógiai program, valamint az RWCT (Reading and Writing for Critical Thinking) elnevezésű tanártovábbképzés bemutatása.

E rövid áttekintést érdemes lett volna bővíteni a SULINOVA Kht. által a NFT HEFOP 3.1.1. pályázat keretében kidolgozott komplex programmal, amelynek során 2004 és 2008 között számos különböző programcsomag (tanterv, tanári útmutató és tanulói munkafüzet) készült az egyes kompetenciák, így a szövegértési-szövegalkotási kompetencia fejlesztésére is. E nagyszabású program egyik sajátossága pontosan az volt, hogy a „B” jelű keresztantervi programcsomagok az adott kompetenciát (itt: szövegértés-szövegalkotás) más műveltségterületek (például ember a természetben, történelem, vizuális kultúra, matematika, sőt testnevelés) tananyagába ágyazottan, fejlesztő modulok rendszerében kínálta. Az adott modul a kiválasztott tantárgyi tananyagot (például egészséges táplálkozás) szövegértést és szövegalkotást fejlesztő módszerekkel, technikákkal dolgozta fel, így a szövegértési kompetencia fejlesztése nem igényelt külön időt, hanem a tananyag elsajátítása közben valósult meg. A gyakorló pedagógusok 30 órás továbbképzés keretében kaphattak bővebb szövegtani és olvasáseméleti, valamint módszertani ismereteket, és ismerhették meg a saját tantárgyukhoz tartozó modulokat.

Ez a fejezet a továbbiakban a hazai pedagógus-továbbképzésekre helyezi a hangsúlyt, és részletesen bemutatja az ADORE-projekt folytatásaként kidolgozott BaCuLit programot (Basic Curriculum for Teachers' In-service Training in Content Area Literacy in Secondary Schools). A program gyakorló pedagógusok számára fejlesztett ki továbbképzést az olvasás mint össztantárgyi feladat tanítására a felső tagozaton és a középiskolában. Többek között nagy hangsúlyt helyez az egymástól különböző szaktantárgyi szövegek szövegértési stratégiáinak a fejlesztésére, a különféle szövegtípusok sajátosságaira és a szakszókincs tanításának, bővítésének a módszereire. A fejezet azzal zárul, hogy a fenti program *A tanítás és tanulás sikerességének támogatása a tantárgyi szövegek feldolgozásán keresztül* címmel 2015 óta hazánkban is elérhető egy 60 órás pedagógus-továbbképzés formájában. Ez kiváló lehetőséget nyújthat a gyakorló pedagógusok számára a tananyag megtanításán kívül az adott tantárgyhoz kapcsolódó szövegtípusok megértésének a fejlesztésében is.

A pedagógus-továbbképzések megszervezése napjainkban igen nehéz és időigényes feladat. A kötet egy külön fejezete foglalkozik egy új, hatékony továbbképzési forma, a blended képzés modelljeinek, eddigi eredményeinek, erősségeinek, gyengeségeinek, lehetőségeinek és akadályozó tényezőinek a bemutatásával, majd ezek alapján ajánlásokat is megfogalmaz az ilyen típusú képzések sikerességéhez. A kötet sajátossága, hogy ezt a témát a mélyebben érdeklődők számára még alaposabban bemutatja a 73 oldalnyi függelékben, amely egy angol kézikönyv magyar fordítása e kötet egyik szerzőjének a tollából. A függelék részletes útmutatót ad a sikeres blended típusú tanártovábbképző kurzusokhoz a didaktikai alapelvektől kezdve a szükséges technikai eszközökön keresztül a képzések tervezésében alkalmazható sablonokig. Kiválóan használható gyakorlati segítséget nyújt akár a már meglévő pedagógus-továbbképzések blended típusúvá alakításához is, amelyre az elkövetkező időkben bizonyára egyre nagyobb szükség lehet.

A blended típusú képzések módszertanához szorosan kapcsolódva a kötet bemutat egy olyan kísérleti blended programot, amelynek célja a BaCuLit-projekt bevezetésének támogatása volt három európai ország (Magyarország, Románia, Ausztria) részvételével. Az ISIT (Implementation Strategies for Innovations in Teachers' Professional Development) elnevezésű projekt BaCuLit-trénereket képzett, két fő célja pedig az alacsony literációs szint javítása, valamint a pedagógus-továbbképzések online módon történő megújítása volt. A kötet bemutatja az így létrejövő kísérleti ISIT-projektet, majd részletesen

áttekinti a projekt tapasztalatai alapján hazánkban átdolgozott BaCuLit Blended képzés tartalmi elemeit, megvalósításának lehetőségeit.

A szövegértő olvasás kérdése nemcsak az általános és a középiskolákban fontos téma, hanem a felsőoktatásban – különös tekintettel a pedagógusképzésre – is meghatározó. A kötet ezen a téren is szolgál egy jó gyakorlattal, amely követhető példa lehet a hazai felsőoktatási intézmények számára. A Neumann János Egyetemen 2015-ben bevezetett, sikerrel működő Talentum program komplex tevékenységeket tartalmaz. A bemeneti és a kimeneti mérések (benne szövegértés, írásbeli szövegalkotás) mellett szerepelnek a programban a szövegértést fejlesztő tréningek, amelyekben változatos szövegekkel dolgoznak a hallgatók, kitérnek a digitális olvasás sajátos stratégiáira, szókincsbővítés és a legalapvetőbb olvasási stratégiák elsajátítása folyik interaktív, kooperatív és reflektív módszerekkel, technikákkal, tanulásszervezési formákkal.

A kötet az anyanyelv-pedagógusokon kívül ajánlott mindazoknak az általános vagy középiskolában tanító kollégáknak, akik saját tantárgyuk oktatását szeretnék hatékonyabbá tenni a szövegértési kompetencia fejlesztésén keresztül, valamint a pedagógusképzésben oktatóknak, akik hallgatóik olvasáselméleti tudását és gyakorlati eszköztárát szeretnék hatékonyan bővíteni innovatív módszerek segítségével.

Boronkai, Dóra: Surprise your teacher – read a book!

Az írás szerzőjéről

Boronkai Dóra

intézetigazgató, egyetemi docens
Pécsi Tudományegyetem
Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar
Illyés Gyula Pedagógusképző Intézet, Szekszárd
boronkaid[kukac]kpvk.pte.hu